

SVJETSKA POLITIKA IZ ODGOVORNOSTI ZA ZAJEDNIČKO DOBRO

Prof. dr. Hilmo NEIMARLIJA

Sažetak

Profesora Hansa Künga se izdvaja, među savremenicima koji svjetsku politiku podvrgavaju etičkom suđenju i koji oglašavaju gubitak osjetljivosti za pitanja morala, kao mislioca temeljne koherentnosti, kao sudionika epohe u čijem djelovanju se spajaju visoki intelektualni i moralni zahtjevi. Za program Svjetski ethos za svjetsku politiku tvrdi se da zadovoljava duhovnu potrebu za razjašnjenjem političkog stanja današnjeg svijeta i za predviđanjem svjetskih procesa u budućnosti, da traži intelektualni i moralnu pozornost pred savremenim nedostatkom vizije i etički određenog zamišljaja svijeta, da poziva na političko djelovanje iz odgovornosti za zajedničko dobro i da ide u susret potrebi za pravdom i za djelovanjima kojima se osigurava razvitak svjetske kulture mira i saradnje.

Privilegija je govoriti o projektu svjetskog ethosa za svjetsku politiku i ekonomiju u Sarajevu u prisutnosti profesora Hansa Künga. U Sarajevu i Bosni i Hercegovini se svjetska politika na drastičan način koncentrirala i razobličavala kao politika moći, interesa i diplomatskog izigravanja etičkih normi barem dva puta, sa atentatom 1914. i otpočinjanjem prvog svjetskog rata i tokom procesa raspadanja Jugoslavije i pokušaja nasilnog pravljenja velike Srbije. A Küngova zamisao jednog općeobavezujućeg etičkog usmjerenja u politici i ekonomiji svijeta, koje se temelji na zajedničkim vrijednostima čovječanstva, odlučno je obilježena intelektualnom i moralnom legitimacijom njezina utemeljitelja.

Veliki roman dvadesetog stoljeća, *Čovjek bez svojstava* Roberta Musila, uključuje demistifikaciju sarajevskog atentata kao događaja koji je glavni grad naše zemlje učinio otvorom peći kroz koji je puhnuo vjetar što je politička izlazišta imao u centrima ekonomske moći, u sjedištima industrije oružja i u geografiji nafte, kalija i drugih prirodnih bogatstava. U etičkom programu dvadesetprvog stoljeća, knjizi Hansa Künga *Svjetski ethos za svjetsku politiku i ekonomiju*, razjašnjava se kako su zločini počinjeni u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini devedesetih godina proteklog stoljeća mogli biti spriječeni od nosilaca svjetske politike i kako se to nije desilo usljed općeg nedostatka etičnost i konkretnih promašaja u svjetskoj diplomatiji.

Danas, nakon počinjenih genocida u Bosni i Ruandi i toliko drugih zločina što se organizirano vrše pred licem svijeta, nije malo onih koji svjetsku politiku podvrgavaju najstrožem etičkom sudenju, a ne manjka ni onih koji otkrivaju prazninu u kulturi i filozofiji morala i koji oglašavaju opasni gubitak osjetljivosti za etička pitanja. Međutim, profesor Küng se izdvaja kao mislilac temeljne koherentnosti, kao sudionik epohe koji je u stanju da se suočava sa vrijednostima i da ih spašava od gubljenja i u mišljenju i u

U etičkom programu dvadesetprvog stoljeća, knjizi Hansa Künga *Svjetski ethos za svjetsku politiku i ekonomiju*, razjašnjava se kako su zločini počinjeni u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini devedesetih godina proteklog stoljeća mogli biti spriječeni od nosilaca svjetske politike i kako se to nije desilo usljed općeg nedostatka etičnost i konkretnih promašaja u svjetskoj diplomatiji

djelovanju. U sadržaju i intenciji njegove knjige i njegova projekta, a to je teorija i praksa politike u svijetu što bi trebalo da se na temelju svjetskih etičkih normi preusmjeri na ostvarenje trajnog mira i pravda u svijetu, spajaju se visoki intelektualni i moralni zahtjevi. Profesor Küng je katolički teolog i mislilac ekumenskog stremljenja i ti zahtjevi karakteriziraju njegov životni opus što se razvija već više od pola stoljeća i tvori grandiozno zdanje knjiga, djelovanja i učinaka. Može se reći da *Projekt svjetskog ethosa* izvorno pripada u *ispunjenje životnog zadatka shvaćenog kao velika šansa*. Tako je, naime, Hans Küng prije tri desetljeća opisao svoj teološki i mislilački poziv kada je proklamirao svoju nepokolebljivu odlučnost da se kreće u otvorenom horizontu katoličkog univerzalizma i ekumenske teologije, nakon što je bio optužen od najviše crkvene institucije za nauk vjere da njegovi spisi i njegov nauk proizvode zbunjenost u duši vjernika. I, premda se to podrazumijeva, potrebno je reći da ispunjenjem vlastitog životnog zadatka profesor Küng doprinosi uvećanju šansi ljudskog svijeta.

Za Simone Weil se vezuje glasovita riječ da moralnost nije pitanje volje, već pozornosti. Program *Svjetski ethos za svjetsku politiku* traži intelektualnu i moralnu pozornost pred savremenim nedostatkom vizije i etički određenog zamišljaja svijeta, pred ponovnom provalom stare realpolitike i traženja alternative u moralizirajućoj idealpolitici, i poziva na političko djelovanje iz odgovornosti za zajedničko dobro a ne iz moći koja služi sebičnim interesima. Kao rezervoar protumačenih dokumenata i činjenica on zadovoljava duhovnu potrebu za razjašnjenjem političkog stanja današnjeg svijeta i za predviđanjem svjetskih procesa u budućnosti, dok kao razvijena teorija svjetskog ethosa ide u susret potrebi za pravdom i za djelovanjem kojim se osigurava razvitak svjetske kulture mira i saradnje. Životima naših predaka upravljale su vjera i sudbina, dok našim živo-

tima više upravljaju interesi i volje za moć. Profesor Küng drži da naši životi treba da se orijentiraju na zajedničkom ethosu čovječanstva kao zajedničkoj zalihii vrijednosti i mjerila, prava i obaveza, ethosu koji nije neka nova ideologija već zajednički vjersko-filozofski izvor koji neće biti zakonski nametnut, već svjesno učinjen.

Sa razvijanjem projekta *Svjetski ethos za svjetsku politiku* profesor Küng je započeo u okolnostima vremena svijeta u kojima su dominantna ukazivanja jedinstva svijeta imala pretežno negativno, uniformno određenje. Sredinom druge polovice proteklog stoljeća Norman Mailer je pisao da je, bez obzira na sve strahote, dvadeseto stoljeće ipak izvanredno uzbudljivo usljed težnje da se sve svede na radikalne alternative. Na kraju osamdesetih godina, sa revolucionarnim valom i urušavanjem komunističkih režima diljem Evrope oglašena je pobjeda liberalne demokratije i kraj svih povijesnih političkih alternativa. Oglašavanju te pobjede korespondiralo je ili je na unutarjni način pripadalo ustanovljenje svjetovne političke etike koja je neovisna o religijskim vrijednostima i za koju se vjerovalo da je primjenjiva na sva društva u svijetu. Međutim, sa definitivnim slomom komunističkih sistema, kako to sugestivno pokazuje profesor Küng, došlo je do svojevrsne provale kulturalnog bogatstva i zapretene moći vjere. Tome je drastičan slučaj bila bivša nam zajednička država Jugoslavija i posebno domovina nam Bosna i Hercegovina. Za profesora Künga to je upozoravajući primjer štetnog zanemarivanja vjere u politici i diplomatiji. Danas, nepune dvije decenije kasnije, zemlje bivše Jugoslavije i Bosna i Hercegovina napose mogu se uzeti kao primjer pretjeranog političkog predstavljanja i društvenog isticanja vjere. No, to samo daje za pravo profesoru Küngu i njegovoj odluci da svjetski ethos za svjetsku politiku razvija iz jedinstva etike i pluralnosti religijskih vjerovanja i učenja. Vođeci ekumenski teolog i najzaslužniji zastupnik dijaloga među religijama vodio se nalazom da se

Danas, nepune dvije decenije kasnije, zemlje bivše Jugoslavije i Bosna i Hercegovina napose mogu se uzeti kao primjer pretjeranog političkog predstavljanja i društvenog isticanja vjere. No, to samo daje za pravo profesoru Küngu i njegovoj odluci da svjetski ethos za svjetsku politiku razvija iz jedinstva etike i pluralnosti religijskih vjerovanja i učenja

s pripadnicima drugih vjera lakše može govoriti o ethosu i etici nego o vjeri i dogmi, i da u odnosu na etička mjerila između vjera postoji temeljno suglasje. To suglasje tiče se svih imperativa ljudskosti i posebno «zlatnog pravila» da činiš drugome ono što želiš da se tebi čini. *Zlatno pravilo čovječnosti* profesor Küng je dokumentirao u svim velikim vjerskim i etičkim predajama svijeta. Godine 1985. College de France je objavio kao prvo od deset načela kojih se mora pridržavati moderna škola: *Jedinstvo znanosti i pluralnost kultura*. Osam godina kasnije, Svjetski sabor religija u Čikagu je donio Deklaraciju o svjetskom ethosu sa objavom načela o jedinstvu ethosa i pluralnosti vjera.

Svoju stvarnu predodžbu nade profesor Küng je sažeo u četiri rečenice:

Nema mira među narodima bez mira među vjerama.

Nema mira među vjerama bez razgovora između vjera.

Nema razgovora između vjera bez globalnih etičkih mjerila.

Nema preživljavanja našeg planeta u miru i pravednosti bez nove paradigme međunarodnih odnosa na temeljima svjetskih etičkih mjerila.

Vrijeme razvijanja projekta *Svjetski ethos za svjetsku politiku* također je vrijeme globalizacije, potrošačkog mentaliteta i ljudskih prava. Pretvaranju ljudi u objekte globalizacije i konzumente prava prema drugima, profesor Küng suprotstavlja etiku odgovornih ljudi koji preuzimaju obaveze za sebe. Svjetski ethos za svjetsku politiku je poziv i program za politiku iz odgovornosti.

Vjerujem da će buduća svjetska politika biti takva, jer pred svim otvorenim pitanjima uređivanja međuljudskih odnosa i upravljanja zajedničkim dobrima teško je zamisliti budućnost sa nekom drugom politikom.

Na Svjetskom saboru religija koji je održan u Čikagu 1993. promoviran je koncept

svjetskog ethosa. U promotivnom dokumentu razvijene su četiri smjernice za naše vrijeme koje pripadaju vjerskim i etičkim predajama čovječanstva:

Obaveza na kulturu nenasilja i strahopostovanja pred svakim životom: *poštuj život!*

Obaveza na kulturu solidarnosti i pravednog ekonomskog poretka: *djeluj pravedno i pošteno!*

Obaveza na kulturu snošljivosti i života u istinitosti: *govori i djeluj istinito!*

Obaveza na kulturu ravnopravnosti i partnerstva muškarca i žene: *poštujte i ljubite jedni druge! Ne zloupotrebjavaj seksualnost!*

Društvena i humanistička misao devetnaestog stoljeća bila je zaokupljena iznalaženjem minimalne definicije religije. Ta definicija nije ustanovljena, ali je na kraju stoljeća, na Svjetskom saboru religija u Čikagu 1893, promoviran pojam religije koji je, usprkos svim međureligijskim netrpeljivostima i sukobima, u dvadesetom stoljeću osigurao bolje razumijevanje različitih vjerovanja i svakako doprinio boljem međusob-



Profesor Küng u svojoj radnoj sobi

nom razumijevanju između različitih ljudstava. Koncept svjetskog ethosa koji je promoviran sto godina kasnije na čikaškom susretu predstavnika religija svijeta zasigurno će u dvadesetprvom stoljeću pomoći boljem razumijevanju ispravnih ljudskih postupanja i zajedničkog ljudskog dobra. Profesoru Küngu dugujemo zahvalnost za to.

Summary



WORLD POLITICS IN THE CONTEXT OF RESPONSIBILITY FOR THE COMMON GOOD

Hilmo Neimarlija

By those who subject global politics to ethical judgement and proclaim the loss of sensitivity for moral issues, Professor Hans Küng is considered a thinker of fundamental coherency, whose activities mark the convergence of intellectual and moral demands. Many argue that "A Global Ethic for Global Politics" satisfies the spiritual need to elucidate the political condition of today's world; to anticipate world processes; to demand intellectual and moral attentiveness in the face of a modern lack of vision and the lack of an ethically determined notion of the world; to invite others to political activity out of a sense of responsibility for the common good; and to move towards justice and activities which ensure the development of a world culture of peace and cooperation.

يتميز الأستاذ هانس كينغ عن معاصريه الذين يُخضعون السياسة العالمية للمحاكمة ويصرحون بفقدان الإحساس بمسائل الأخلاق. إنه مفكر التماسك الأساسي، ومشارك في العصر، يجمع في عمله المطالب الفكرية والأخلاقية الرفيعة. يقال عن برنامج الأخلاقيات العالمية من أجل السياسة العالمية، أنه يلبى الحاجة الروحية الباحثة عن حل للوضع السياسي في عالم اليوم، وعن توقع العمليات العالمية في المستقبل، وأنه يتطلب تيقظاً فكرياً وأخلاقياً لمواجهة القصور المعاصر في الرؤية، وتصوراً أخلاقياً للمعالم للعالم، وأنه يدعو إلى عمل سياسي نابع عن الإحساس بالمسؤولية من أجل الخير المشترك، وأنه يسير في سبيل تلبية الحاجة للعدل وللأعمال التي تضمن نمواً ثقافياً عالمية مضمونها السلام والتعاون.